

zámecké návrší

Litomyšl

Informační centrum Litomyšl
Smetanovo náměstí 72 | 570 01 Litomyšl
tel. +420 461 612 161
e-mail: ic@litomysl.cz
www.ceskomoravske-pomezí.cz
www.czech-inspiration.cz
www.unesco-czech.cz
www.litomysl.cz/zamecke-navrsi

česky

Projekt je spolufinancován Evropskou unií
a Pardubickým krajem

Litomyšl

zámecké návrší

Cesta kolem zámku

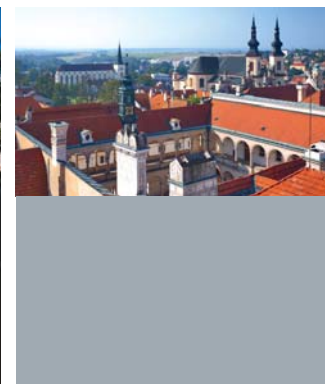
Vítejte na zámeckém návrší v Litomyšli! Přijměte naše pozvání k procházce, při které se zcela určitě nebudete nudit. Ke každému zastavení v tomto unikátním souboru staveb se totiž váže řada zajímavostí. Zmínky o počátcích jeho více než tisícileté historie najdeme v Kosmově Kronice české. V polovině 12. století přivedl olomoucký biskup Jindřich Zdík do Litomyšle řád premonstrátů, kteří také přivezli do Litomyšle znak svého řádu – zlatou lilii v modrém poli. Dnes je znakem Litomyšle stříbrná lilie v červeném poli a Litomyšlané jsou na ni velice hrdí.

Pojďme si společně prohlédnout zámek a jeho okolí.

Renesanční zámek

Renesanční klenot dal pro svoji španělskou manželku Marii Manrique de Lara postavit v letech 1568—1582 držitel litomyšlského panství Vratislav z Pernštejna. Staviteli zámku s téměř čtvercovým půdorysem se stali italskými mistři. Fasáda je pokryta bohatou sgrafitovou výzdobou – osmi tisíci tzv. psaníčkem. O jejich autorech není bližší nic známo. Je možné, že je vytvářel se svou skupinou Šimon Vlach, jehož portrét se šaškovskou čepicí a nápisem „Šimon Vlach ztřeštěnej“ se zachoval na jednom výjevu u oken zámecké kaple. Najdete jej? Zcela zásadní obnovy se sgrafitová výzdoba dočkala v letech 1974—1984, kdy na jejich rekonstrukci pracoval tým významných umělců, mezi které patřili Václav Boštík, Olbram Zoubek, Zdeněk Palcr a Stanislav Podhrázký. Neobvyklým stavebním prvkem je otevřenost arkád druhého patra na jižním průčelí.

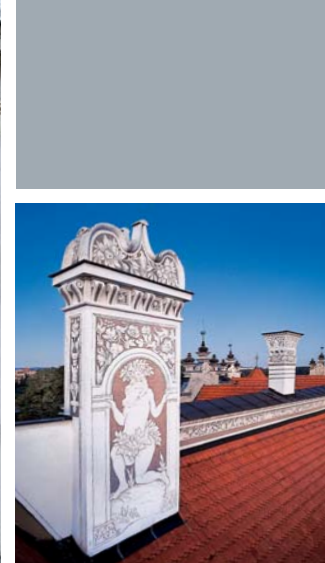
Druhé zámecké nádvoří

Severní stěna druhého zámeckého nádvoří je pokryta velmi cennou figurální sgrafitovou výzdobou **| 1 |**. První pás znázorňuje příběhy starozákonního hrdiny Samsona, druhý dva bitevní výjevy – bitvu u Kolosea a bitvu u Milvijského mostu. Třetí pás obsahuje řadu výjevů sjednocených poukazem na válku a ctnosti antického a renesančního válečníka. Lunety čtvrtého figurálního pásu obsahují portréty převážně habsburských panovníků. Najdeme zde další záhadu zdejšího zámku, kterým je muž s pěticí písmen G nad svojí hlavou. Kdo je záhadný rytíř a co přesně písmena symbolizují? Jde snad o kryptogram vedoucí k místu, kde je uložen poklad?

Nádvoří je v době konání Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl vybaveno unikátní konstrukcí zastřešení jeviště i hlediště **| 2 |**.

1

Na skok do zámecké expozice

Než budeme pokračovat v prohlídce návrší, stojí za to nakouknout i do interiéru zámku.

Nahlédneme do komnat, ve kterých se odehrávaly skutečné příběhy. Současná expozice nabízí návštěvníkům k prohlídce dva okruhy, jejichž součástí je i velmi vzácné klasicistní divadlo **| 3 |**. Jeho jedinečnost umocňuje i šestnáct zachovalých souborů kulis a unikátní technické zařízení na jejich rychlou výměnu. V přízemí se nachází kongresové sály, v horním patře zámku je umístěna městská obrazárna, ve sklepení stálá expozice soch Olbrama Zoubka **| 4 |** a v klimaticky vhodném prostředí zde na lahvi dozrává řada vín Chateau Litomyšl.

2

3

4

Zámecký pivovar

Po dokončení zámku byla jižně od něj zahájena stavba pivovaru. Barokní podobu získal zámecký pivovar až přibližně o sto let později po svém dokončení a to díky architektu Františku Maxmiliánu Kaňkovi. Pod barokní fasádou jsou ukryta stejná psaníčka, kterými je ozdoben samotný zámek.

V obytné části pivovaru se 2. března 1824 narodil sládkovi Františku Smetanovi a jeho ženě Kateřině budoucí geniální operní skladatel Bedřich Smetana. V roce 1924 byla veřejnosti zpřístupněna Smetanova rodná světnička, od roku 1949 potom celý byt |1|.

Moderní architektura v památce UNESCO

Prostory pivovaru byly před několika lety rekonstruovány podle projektu architekta Josefa Pleskota. Moderní konstrukční prvky zde byly vhodně včleněny do historické budovy, aby mohla sloužit běžnému provozu. Dnes je zde Evropské školicí centrum nabízející v památce UNESCO možnost pořádání kongresů, seminářů, koncertů, výstav, ale i podmínky pro setkávání při nejrůznějších slavnostních příležitostech. Využít můžete i nabídku dvou standardů ubytování – hostelového typu či penzionových pokojů |2| s výhledem přímo na zámecké nádvoří.

Zámecké zahrady

Procházka pokračuje zámeckými zahradami, kde budeme míjet několik zajímavých budov. Současná podoba parku obklopujícího zámek ze tří stran pochází z konce 18. století. Tehdy proměnili Valdštejnové-Vartemberkové její část orientovanou směrem k městu ve francouzský park a ohradní zeď ozdobili barokními a klasicistními sochami a dekorativními vázami. Součástí zahrady je také empírový zahradní altán nazývaný salet **| 1 |**. Dolní část zahrady v severní části areálu byla proměněna v anglický park.

1

Panský dům

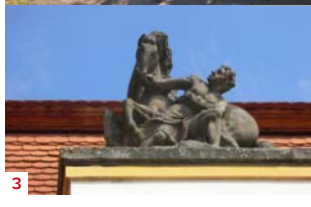
Na severním konci francouzského parku, nedaleko saletu, se nachází velice cenná empírová budova „vrchnostenského úřadu“ **| 2 |**, v níž bydlel ředitel panství.

2

Konírna a kočárovna

Přestože dnes klapot koňských kopyt na nádvoří zámku neuslyšíme, patřili koně neodmyslitelně k životu na zámku. K pravidelným radovánkám zámeckých pánů patřila třeba i příjemná projížďka kočárem do nedalekého Nedošínského háje. Budova konírny **| 4 |**, postavená kolem roku 1725 stejně jako pivovar Františkem Maxmiliánem Kaňkou, stojí v průčelí zvýšené terasy na východní straně zámeckého areálu. Nad jejím hlavním vchodem je socha muže, který vede vzpínajícího se koně **| 3 |**, jejíž autorství bývá přisuzováno Matyáši Bernardu Braunovi. Před konírnou se nachází oválná kašna z roku 1857 postavená jako brodidlo pro koně.

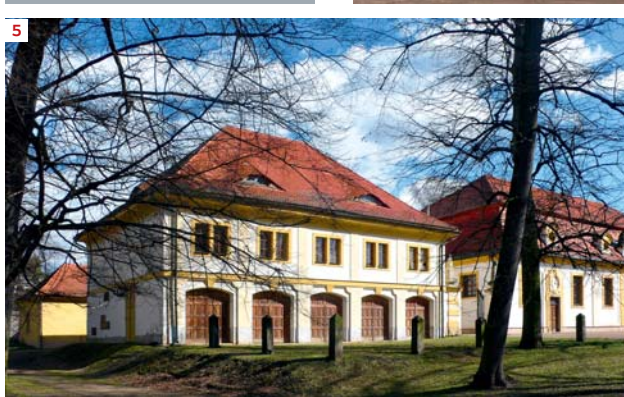

3

4

Nalevo od konírny pokračuje hospodářský areál budovou, která byla původně přízemní a sloužila jako prostor, kam byly umísťovány kočáry **| 5 |**.

Úřednický dům čp. 134

U horní brány zámeckého areálu naproti bočnímu vchodu do jízdárny stojí obytný dům **| 1 |**, v němž sídlili zámečtí úředníci. Za zmínku stojí mimo jiné proto, že se v něm narodil rektor Vysoké školy báňské v Příbrami, fyzik a kulturní pracovník, významný znalec a popularizátor díla Bedřicha Smetany Josef Theurer (1862—1928).

1

Jízdárna

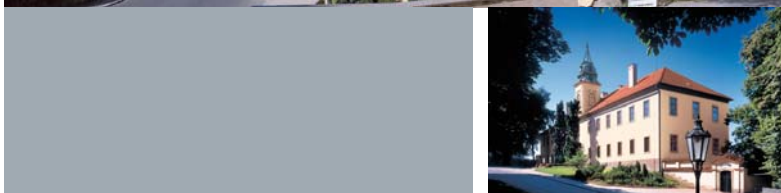
Na východě na pivovar navazuje jízdárna **| 2 |** z první třetiny 18. století, nad jejímž vchodem je umístěn alianční erb rodů Trautmannsdorfů a Kouniců. Podstatnými stavebními úpravami prošla jízdárna na přelomu 60. a 70. let minulého století. V 50. letech minulého století sloužily prostory jako výkrmna prasat, dnes se v sále odehrávají příležitostně koncerty a výstavy **| 3 |**.

2

Muzeum

V procházce po návrší budeme pokračovat u budovy muzea, které stojí hned vedle chrámu Nalezení sv. Kříže. Tato budova byla postavena v letech 1714—1719 pro školy piaristického řádu, který do Litomyše roku 1640 přivedla Frebonie z Pernštejna. Průčelí zdobí socha zakladatele řádu sv. Vojtěcha Kalasánského a řádový znak. Budova sloužila od roku 1719 původně piaristickému, později státnímu gymnáziu. V období 1802—1849 zde byl filosofický ústav, kde, stejně jako i na gymnáziu, přednášela a studovala řada významných osobností. Vyučoval zde např. i Alois Jirásek. Muzeum v těchto prostorách sídlí od roku 1928 až do současnosti.

3

Chrám Nalezení sv. Kříže

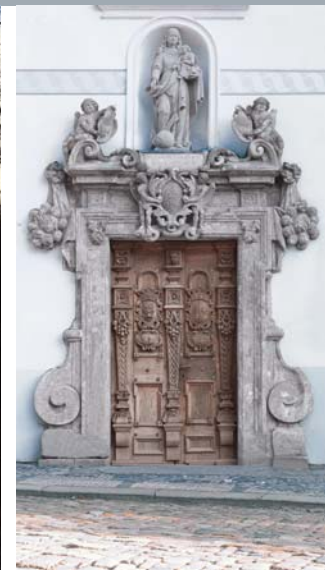
Významnou dominantu celého města je piaristický chrám Nalezení sv. Kříže. Pro tuto vrcholně barokní stavbu získal v roce 1714 majitel litomyšlského panství František Václav z Trautmannsdorfu italského stavitele Giovannio Battistu Alliprandiho. Když v roce 1720 zemřel, převzal stavbu František Maxmilián Kaňka. Vnější i vnitřní sochařská výzdoba je dílem mj. Matyáše Bernarda Brauna a jeho spolupracovníka J. F. Pacáka. V druhé polovině 20. století chrám zpustl a devastace dosáhla takového stupně, že se na přelomu 70. a 80. let objevily úvahy o jeho demolicí. Příležitostně se zde konají koncerty v rámci Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl.

Piaristická kolej

Přijměte nyní pozvání do světa poznání. Po příchodu piaristů do Litomyšle bylo započato se stavbou jejich řeholního domu. Uvnitř koleje je zajímavý refektář a kaple zvaná Očistec s bohatou štukovou, resp. freskovou výzdobou.

Z neznámějších osobností 19. století, které základy svého vzdělání s touto kolejí spojují, můžeme jmenovat filozofa Bonifáce Buzka, historika Germana Presidenta, fyzika, astronoma a tvůrce první české fotografie exteriéru Flora Staška, historika, národního buditele Josefa Justina Michla či autora buněčné teorie Jana Evangelistu Purkyně. V roce 2006 byla na budovu umístěna pamětní deska věnovaná poslednímu rektorovi koleje Františku Ambroži Střiteskému. Do roku 1950 sloužila budova potřebám řádu. Nyní je pracovištěm a internátem Fakulty restaurování Univerzity Pardubice.

Kláštterní zahrady

Za piaristickou kolejí směrem k chrámu Povýšení sv. Kříže se rozkládají tzv. Kláštterní zahrady. Ve středověku se tady nacházel hřbitov náležející k farnímu kostelu, který byl pobořen husitskými vojsky. Při stavbě koleje získali část pozemku dnešních Kláštterních zahrad piaristé a využívali ji především jako ovocnou a zeleninovou zahradu. Jejich druhá část sloužila až do roku 1831 jako hřbitov. Zpustlý prostor byl v roce 2000 podle projektu ing. arch. Zdeňka Sendlera, Radko Květa a Václava Babky upraven a vznikl zde odpočinkový městský park s fontánou, tiše znějící klasickou hudbou a souborem pěti soch Olbrama Zoubka.

Červená věž

Červená věž **|1|** je poslední součást opevnění z doby kolem roku 1490. Nazývá se podle zbarvení lámané opuky, z níž byla vystavěna. Na věži je znak Kostků z Postupic a dnes se zde konají příležitostné výstavy.

Pozvánka do podzámčí

Z Kláštterních zahrad je krásný výhled na Litomyšl. Můžete si zde zvolit další cíl vašeho putování. Stane se jím jedno z nejdeleších náměstí ve střední Evropě **|4|** s překrásnou radniční věží a řadou cenných domů s tzv. podsíněmi? Nebo se vydáte na pověstmi opředené Toulouvcovo náměstí **|2|**, kterému se u nás neřekne jinak než Špitálek? Za prohlédnutí jistě stojí i secesní Smetanův dům u řeky Loučné **|3|** nebo sgrafity pokrytá budova pedagogické školy. Po cestě uvidíte krásná zákoutí, uličky i místa zvoucí k odpočinku. A když vás uprostřed putování přepadne hlad. Nic se nebojte, čekají na vás lákavé předzahrádky a restaurace v výbornou kuchyní – jste přeci hosty ve městě vyhlášené kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové!

